

TIERPS INDELTA SOLDATER HEMMA OCH I FÄLT

Av SVEN SJÖBERG

Redan under kriget mot danskarna hade Karl XI sysselsatt sig med indelningsfrågor, och vid riksdagen år 1682 framställde kungen förslag om inrättande av knektehåll efter enhetliga principer. Bondeståndet slöt upp kring det kungliga förslaget, och vid riksdagen undertecknades kontrakt om ständigt knektehåll mellan konungen och åtskilliga landskap. Härvid åtog sig varje provins att inom sina gränser ställa upp och underhålla ett regemente på 1 200 man, ständigt övade och krigsberedda. Som allmän regel gällde, att två skatte- eller fyra frälsehemman sammanslogos till en rote för att underhålla en soldat, åt vilken jordägarna skulle upplåta ett torp. I fredstid skulle soldaten av roten förses med »mundering», i krigstid stod kronan för hans utrustning och underhåll.

Tierps socken var i äldre tid indelad i 72 rotar, vilka tillsammans med 78 rotar från Vendel, Björklinge, Viksta och Söderfors (efter 1810) bildade Livkompaniet i Upplands regemente. På grund av rekryteringssvårigheter voro bönderna ofta tvungna att betala en kraftig s. k. huvudlega åt den nyanställda soldaten. Tillgången på manskap blev emellertid bättre sedan bönderna fått tillstånd att eftersöka lösdrivare och »lättingar» och göra dem till knektar. Ännu i slutet av 1700-talet gällde en förordning, som sade, att »då rotehållare hos landshövdingen anmälde lösdrivare må, när lösdrivaren är inom länet född, roten honom få». Mer än detta betydde emellertid för tillgången på soldater de goda villkor, som erbjödos knekten på roten. Soldattorpet skulle sålunda bestå av »en särdeles stuga, ett spannländ åker (omkring 2 1/2 tunnland), kåltäppa, liten haga eller ängsstykke av två lass hö». Platsen för soldattorpet valdes ut på rotens ägor. Ett genomgående drag vid torpets anläggande synes ha varit att det placerades utom byns bördigare marker, på oländig och mager mark. Stugan blev inte stor. Ett rum och en liten kammar var den lägenhet, som stod till förfogande för en ofta barnrik familj.

Om soldaten dog, voro bönderna skyldiga att inom tre månader anskaffa en ny soldat. Avled han i krig, skulle en ny rekryt preste-

Bild 1. Korpralen Johan Bernhard Bruse, nr 6 Brusbo rote. Antogs till soldat år 1900, vicekorpral 16/3 1925, korpral 7/2 1927. Erhöll svärdsmedaljen 1927. Beviljades avsked 30/4 1939. Bor nu i egen gård i södra Mehedeby.

ras inom ett år före mars månads utgång. Valet av knekt var betydelsefullt för rotebönderna. Han skulle ju bo på deras ägor, de skulle mötas dagligen, kanske under många års tid. Givetvis önskade de en arbetsam, godlynt och skämtsam soldat, som kunde sprida solsken över byn. I många fall gick soldatsysslan i arv från far till son. Det var den naturliga successionen. Men rotebönderna kunde också låta anbudet gå till någon dräng, som de haft i sin tjänst och därför kände väl. De skulle emellertid beflita sig om »ansenligt och stort folks insättande i tjänsten». Soldaten skulle vara högre än folket i bygden, helst också en prydnad för socknen. Under tidernas lopp sjönk dock kravet på rekrytens kroppslängd; då det nämligen visade sig svårt för bönderna att anskaffa karlar med tillräcklig längd. Soldaten skulle i slutet av 1700-talet ha en längd av minst 168 cm. År 1767 var den resligaste soldaten i

Tierp inte mer än 175 cm lång. Ett hundra år senare hade man sänkt fordringarna och nöjde sig nu med 163 cm och en lägsta kroppsvikt av 55 kg. Även lades en tid stor vikt vid att soldaten kunde uppvisa ett kraftigt skägg eller långa uppvridna mustascher. Anställningsåldern för rekryten uppgick i regel till omkring 20 år. En »mönstergill karl» skulle vara över 17 år men under 36 år. Under senare hälften av 1800-talet bestämdes att ingen nyantagen knekt skulle få vara över 25 år för att han skulle kunna uppnå de 25—30 tjänsteår, som krävdes för pension.

Då rotebönderna funnit en yngling, som de önskade anställa som soldat på roten, skulle de visa upp honom för officerarna. I slutet av 1800-talet fick Tierpsrekryten först inställa sig hos kompanichefen, som då bodde i närheten av Tobo, och därefter tillsammans med rotebönderna bege sig till fanjunkare Gällstedt i Svedja, Tierps socken. Hans anställning var dock inte ordnad härmed. Ännu återstod rekryteringsmötet i Uppsala med bl. a. läkarbesiktning. Blev han nu godkänd skrevs hans namn in i rekryteringsrullan jämte hans kompaninummer och soldatnamn, hans längd, ålder och yrke, varifrån han kom och hans civila stånd.

Soldatnamnen omspanna ett rikt register, ofta hämtades de från namnet på rotegården, men lika ofta anknöto de till någon krigar-egenskap eller något för bäraren karaktäristiskt. I mönsterrullan för år 1684 möta vi följande soldatnamn från Tierp: Roos, Hjerpe, Trygger, Bruse, Gieting, Tiger, Råbock, Liten, Lång, Stursk och Yhr. Efterträdaren fick sedan utan krus ikläda sig namnet, antingen han var lång eller liten, yr eller stursk.

Så kunde då kontraktet mellan soldaten och roten uppvisas och underskrivas av befälet. I ett kontrakt från 5 jan. 1900 mellan roten nr 6 Brusbo och soldaten J. B. Bruse försäkrade rotebönderna att till den nyantagne soldaten vid hans inflyttning på torpet överlämna 100 kr. som bosättningshjälp. Sin vedbrand fick han själv hugga ute på rotens skog och mulbete för två kor och fyra får med lamm ingick också i förmånerna.

Lönen utgjordes av spannmål och pengar. Omkring nyår fick han hos sina rotebönder hämta bl. a. 5 hl råg, 5 hl korn, 1 1/4 hl ärtor och 10 hl agnar. Dessutom hörde till det s. k. hemkallet 425 kg hårdvallshö, 425 kg sidvallshö, 638 kg råghalm och 638 kg vårsädes-halm.

Uniform skulle, som nämnts, roten bestå sin soldat med. Den nyaste och bästa av uniformerna, livmunderingen, förvarades i rotekistan och fick påtagas blott på order av kompanibefälet. Detta var mobiliseringsuniformen. Under tjänsten på roten och vid mindre högtidliga tillfällen användes en enklare uniform, släpmonde-

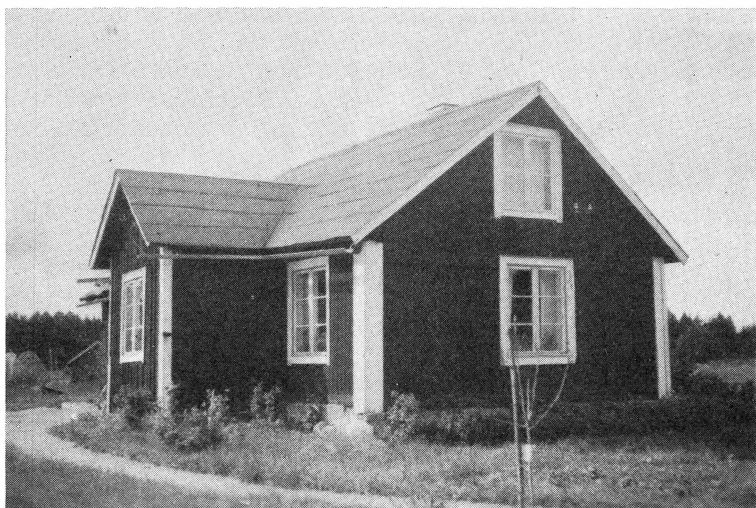

Bild 2. Soldattorpet nr 7 Munga rote. Här bodde vid 1800-talets mitt soldaten Carl Schön. Verandan tillbyggd under senare år. Omkring år 1870 byggdes i närheten en ny soldatstuga åt soldaten Kvick.

ringen. Rotebönderna skulle enligt de äldsta bestämmelserna svara för kostnaden för munderingen. Efter 1819 betalade kronan halva summan och efter 1858 hela kostnaden. Soldaten skulle vara akt-sam om sin mundering och inte använda den i vardagsbruk. »När en soldat körer lass, leder kreatur till marknaden m. m. dylikt skall han alltid vara klädd i bondkläder.»

Soldatens personliga utrustning förvarades på soldattorpet, medan mobiliseringsutrustningen låg i rotekistan hos rotemästaren. Rotekistan var tillverkad av tjocka bräder, järnbeslagen och försedd med kraftigt lås. Den hade en längd av en meter och var en halv meter hög. Det var givetvis lockande för soldaten att hemma på roten använda livmunderingen. Men för att han inte skulle frestas därtill, infann sig en officer efter varje regementsmöte och drog en tråd genom knapphålen på rocken och byxorna och förseglade med kronans sigill. Vid mitten av 1800-talet kunde man i en soldatkista i Tierp hitta följande persedlar: jacka, ett par blåbyxor, ett par vita linnebyxor — båda med stöfletter — samt en halsduk, en mössa, ett skärp, en ränsel med remmar, en kopparflaska med rem, en mattornist, munderings- och likvidationsbok samt en soldatinstruktion.

Hur det såg ut i en soldatstuga i Tierps socken för mer än hundra år sedan, kan bouppteckningen efter soldaten Olof Gustaf Frank i Frebro ge oss besked om. Frank dog 1837, efterlämnande maka och fyra minderåriga barn. Hustrun, Anna Andersdotter, gifte sedan om sig med soldaten nr 7 Carl Schön i Munga. I boet funnos vid mannens bortgång följande inventarier:

»Silver: 1 Tymmlare; Tenn: 4 fat; Porslin: 2 tallrikar à 8 sk., 2 tallrikar à 4 sk.; Koppar: 1 gammal panna; Husgeråd: 2 brunmålade skåp, 2 dragkistor, 1 väggur med fodral, 1 brunmålat fällbord, 1 dragsoffa, 4 karmstolar, 1 litet väggskåp; Järnsaker: 2 grytor, 2 pannor, 1 stekpanna med pannring; Laggkär! 2 gamla drickstunnor, 2 ämbar; Snickareverktyg: 1 hyvelbänk, hyvlar och sågar; Diverse: 1 liten dragkärra, 2 kälkar, 3 yxor, hammare, hovtång, 1 skyffel, järngrep, 2 liar, 1 slipsten, 1 liten järnstör; Kreatur: 2 kor, Kunna och Blomma kallade, 1 tacka och lamm och 1 liten gris; Manskläder: 1 mörkblå »sörtut» och mössa, 1 gl. blå kapprock, 1 grön vadmalsrock, 2 pälsjackor, 2 gl. jackor och byxor, 4 randiga västar, 3 gl. västar, 2 blågarns skjortor, 1 blågarns lakan, 1 par gardiner och sängomhängen, 1 gl. täcke och kudde, 1 spegel, 2 halsdukar, 1 svart hatt, 1 par stövlar.»

För att övervaka indelningsverket och kontrollera officerarnas och de menigas utrustning inrättade Karl XI regelbundna generalmönstringar vid regementena. Dessa verkställdes i fredstid vart tredje år och pågingo så länge indelningsverket bestod. Före mönstringarna upprättade regementsskrivaren en generalmönsterulla över regementet. Dessa äro vanligen mycket utförliga och innehålla bl. a. uppgifter om alla personförändringar sedan föregående mönstring.

Soldaternas rekryteringsutbildning ägde rum i samband med kyrkobesöken. Knektarna infunno sig då i uniform någon timme före gudstjänsten och övades i marschsteg och vändningar. De medförde sällan sina gevär men väl bajonett. Kyrkparaden var ett omtyckt skådespel för sockenborna, som gingo man ur huse för att se soldaterna briljera i militära gångarter och lysa upp kyrkplatsen med sina uniformer.

För soldaternas själavård var det väl sörjt. Vid samlad trupp förrättades korum morgon och afton, varvid alla lågo på knä när böerna lästes. Hemmavid skulle soldaterna undervisas i »sin kristendoms stycken och salighets kunskap». När de skulle ut på längre kommenderingar måste de komma till förhör och få bevis på sin kristendoms kunskap. Några större krav på läskunnighet hade man däremot inte. Vid generalmönstringen 1715 visade det sig, att endast två av socknens soldater kunde »läsa i bok».

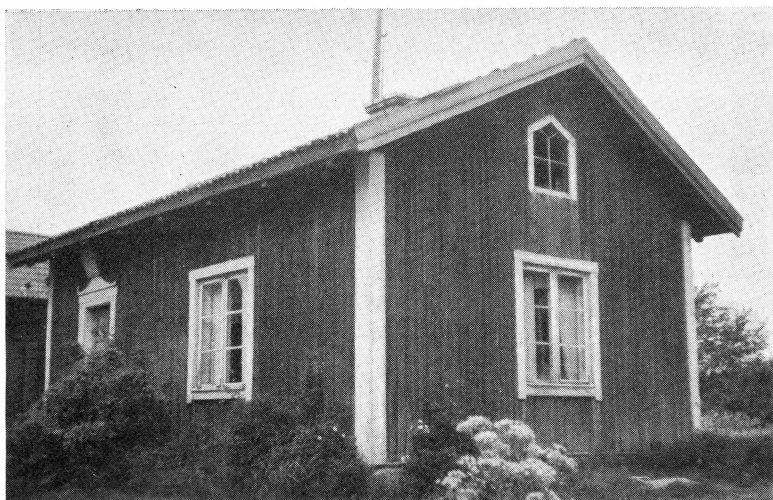

Bild 3. Soldattorpet nr 12 Halls rote. Siste soldaten hette Johan August Woldtz. Han gjorde sammanlagt 46 möten. I familjen föddes fem gossar och fem flickor. Intill den gamla soldatstugan har nu uppförts en präktig mangårdsbyggnad. Soldaten Woldtz avled 1950. En son brukar nu gården.

Soldaterna övades icke blott hemma i socknen utan även vid de årligen återkommande regementsmötena på Polacksbacken i Uppsala. Här övades i större förband, varvid mönstringsherrarna även hade möjlighet att inspektera truppersnas fältduglighet. Enligt Karl XI:s bestämmelser skulle regementet övas under fjorton dagar i augusti. Sedan blev tiden något förlängd och omfattade i slutet av förra århundradet tre veckor.

Karl XI hade låtit utarbета särskilda uppmarschplaner, modernt uttryckt mobiliseringsplaner, som lågo färdiga att tas i bruk vid krigsutbrottet 1700. Den våren gick budkavlen om mobilisering från det ena soldattorpet till det andra i Tierps socken. Knektarna samlades då i sina tre korpralskap med 25 soldater i varje. Korpralskapen slöto sig samman till Livkompaniet, som med kompanichefen från Vida kaptensboställe i spetsen marscherade mot Uppsala. Här samlades också övriga kompanier och bildade Upplands regemente, som sedan på förut utstakade vägar och efter fastställda marschpass begav sig till utskeppningshamnarna.

I april 1700 inträffade det första krigsutbrottet under Karl XII:s regering. Upplands regemente tågade då över Stockholm till Karls-

krona, där trupperna inskeppades på flottan 14 juni för att med konungen avsegla till Öresund. Efter fredsslutet med Danmark överskeppades regementet till Landskrona för att sedermera marschera till hemorten. Detta hade visat sig nödvändigt, då soldaternas kläder voro utslitna. Därigenom kom regementet inte att deltaga i slaget vid Narva. Sedan beklädnadsfrågan ordnats på ett tillfredsställande sätt, överskeppades regementet till Reval och deltog i nästan alla av huvudarméns marscher.

Det svåra nederlaget vid Poltava 28 juni 1709 blev för Upplands regemente en oerhörd katastrof. Livkompaniet deltog med 108 man i drabbningen. Av dessa stupade alla utom en löjtnant, som svårt sårad räddade sig tillsammans med kungen över till turkiskt område. Ingen soldat från Tierp kom sålunda i fångenskap till Ryssland. Antalet stupade knektar från socknen är svårt att exakt ange. I generalmönsterrullan för år 1710 finnes emellertid antecknat att i september månad detta år antagits 59 rekryter i Tierps socken, vilket kan ge oss en uppfattning om den svåra förlust kompaniet led ute på slagfältet vid Poltava. Av de 72 knektarna från Tierp undgingo endast de, som på grund av sjukdom eller kommendering icke deltog i ryska fälttåget, att nedmejas av ryssarna.

Kort tid efter nederlaget vid Poltava gav Karl XII från sitt kvarter i Bender i Turkiet order om att Upplands regemente skulle så fort som möjligt återuppsättas. I ett senare kungligt brev begärde han att arbetena härmed skulle påskyndas. Detta resulterade i, att regementet redan i början av året 1710 befann sig på marsch mot Hälsingborg, där danskarna intagit befästa ställningar.

Det är klart att krigsdugligheten ej kunde stå högt inom det nyuppsatta regementet. Kläderna voro inte de bästa, och då uppmarschen ägde rum mitt i vintern, ledo soldaterna svårt av köld och storm. De svåra strapatserna och det förestående mötet med fienden föranledde två av Tierps soldater att rymma från Livkompaniet, den ene var från Gryttjoms rote och den andre från Vallby. I slutet av februari befunno sig de svenska trupperna helt nära det danska lägret. I den strid, som strax därefter utbröt, togo Tierps soldater verksam del. Endast en soldat, Per Person Broman, Bro rote, stupade på slagfältet, medan 16 knektar dogo dagarna efter slaget. I drabbningen deltog 40 soldater från Tierp, av vilka de flesta förlorade en stor del av sin utrustning, vilket var så mycket mer kännbart, som det var så gott som omöjligt att få den ersatt. Efter slaget vid Hälsingborg kommenderades 18 soldater från socknen till flottan i Karlskrona, medan 6 man sändes till Riga, där de alla dukade under vid fästningens fall 1 juli 1710.

Under sommaren och hösten samma år befann sig Upplands re-

Bild 4. Kompani- och rotetavlan ovanför dörren till soldattorpet nr 12 Halls rote.

gemente i södra Skåne, där läget för trupperna för varje dag blev allt sämre. Maten var urusel och dessutom otillräcklig. Kläderna voro även bristfälliga och många saknade skor på fötterna. Då dessutom inkvarteringen hade ordnats i lador och skjul, kan man lätt förstå, med vilken oro upplandsknektarna gingo den kalla årstiden till mötes.

Till all olycka infunno sig också flera av soldathustrurna med barn i lägret. De berättade, att änkorna efter de vid Poltava stupade soldaterna vägrade att flytta ut ur sina bostäder, varför de själva mitt i vintern stodo utan tak över huvudet, och nu begärde hjälp i sin svåra belägenhet. Någon möjlighet för deras män att behålla dem kvar i lägret fanns inte. De blevo därför efter en tid hemsända.

Någon större förbättring i soldaternas läge inträdde inte under året 1711. De ansvariga militärmyndigheterna ansågo det därför inte heller möjligt att följande år transportera regementet, som »nu för tiden vore alldeles värnlöst befunnet», över till Tyskland. Emot konungens order fick istället Hälsinge regemente företaga den olyckliga resan. 23 man från Tierp kommenderades 1712 till den flottstyrka, som 23 aug. lämnade Karlskrona för att hindra den danska flottan angripa den svenska transportflotta, som i september

överförde 10 000 svenskar till Pommern. En svår pest utbröt ombord. De sjuka forslades till Karlskrona, där bl. a. fem tierpare avledos.

Mellan åren 1716—1718 erhöles varje man i Livkompaniet ny mun-dering. Den bestod bl. a. av »hatt med vita snören, blå livrock med gult foder och stenknappar, väst (gul), gula strumpor, ett par skor, tre halsdukar, skjorta, handskar, gehäng, musköt med bajonett, ränsel av svart läder samt kopparflaska».

I Karl XII:s sista fältttåg deltog också upplänningarna. Den 17 sept. 1718 samlades Livkompaniet — som ingick i Livbataljonen tillsammans med Majorens, Hundra Härads och Rasbo kompanier — i Säva by och marscherade den 29 i samma månad till Litslena. Marschen gick sedan över Västerås, Köping, Örebro mot norska gränsen, som passerades 30 okt. Vid belägringen av Fredrikstens fästning tog regementet verksamt del. Dagligen kommenderades manskap dels att binda risknippor och dels till arbete i löpgravarna. Arbetet därnere var inte alldeles utan risker. Ofta inträffade att fiendens kulor banade sig väg ner till det arbetande manskapet. Sålunda blev nr 65 Modig, Hallsta rote, svårt sårad av en kula från fästningen. Den 20 nov. stupade den 58-årige Olof Andersson Svanberg, Åskarby rote. Denne hade i början av året begärt avsked efter 30 års tjänst men erhållit till svar »kan än tiäna». Nu föll han offer för en fientlig kula blott några dagar, innan striderna upphörde. Hans son Olof Anders Svanberg efterträdde honom.

På aftonen 30 nov. deltog huvuddelen av Livbataljonen, dit alltså Livkompaniet räknades, i löpgravsarbetena i närheten av den plats, där kungen befann sig. Det är därför icke otroligt, att det var deras arbeten Karl XII inspekterade, när han träffades av den dödande kulan.

Strax efter konungens död upphävdes belägringen av Fredriksten, och trupperna drogo sig tillbaka. Det blev en bedrövlighemmarsch, många av soldaterna dukade under för strapatserna. En stor del av regementets tross fördes till Strömstad, dit en truppstyrka, i vilken ingick manskap ur Livkompaniet, förlades under befäl av kapten J. L. Stang.

Generalmonsterrullan från 1719 visar för våra Tierps soldaters vidkommande slutfasen i Karl XII:s krig mot Norge.

5. Per Andersson Hening, Stönnansbo rote. Död wed Swarteborg 10/1 1719 under kapten Stangs kommendering.
15. Johan Persson Husman, Väster Ensta rote. Död uti Örebro på hemmarschen från Norge 19/1 1719, Förlorade i Norge sina skor.

Bild 5. Soldatstugan vid hembygdsgården i Tierps köping. Har förut stått i Munga. Den siste soldaten, som bodde i stugan, var Strähle och före honom Munter.

48. Anders Erson Biörk, Onskarby rote. Död under Stangs kommandering.
57. Lars Johansson, Frebro rote. Död i Värmland under hemmarschen från Norge 28/12 1718, istället den värvde Farier Skyttner.
59. Johan Michelsson Sporre, Yttre rote. Död 29/12 1718 under kapten Stangs kommandering.
60. Jöns Andersson Wretman, Svanby rote. Som ovan 29/12 1718.
69. Olof Ersson Ulström, Ullfors rote. Död i Åmål 28/1 1719 under kapten Rymans kommandering.

Frihetstiden innebar för indelningsverket en tid av djupt förfall. Av sparsamhetsskäl skedde då stora indragningar inom de indelta förbanden. År 1726 bestämdes att 15 rotar inom varje regemente skulle hållas vakanta mot att dessa rotar erlade en viss avgift till kronan, och år 1744 vakantsattes inte mindre än 50 av varje kompanis 150 rotar. De återstående meniga utgjordes av soldater med lång tjänstgöring. Medelåldern för de indelta soldaterna i Tierp uppgick år 1767 till 39 år, medan densamma 50 år tidigare ej var högre än 28 år. År 1715 var 39 av de 72 soldaterna i socknen gifta.

1767 voro endast 3 av socknens knektar ogifta och 60 gifta. De övriga nio tjänsterna voro vakanta. I det längsta sökte soldaterna hålla sig kvar i krigstjänsten. Den gav honom hans lilla men säkra lön, här hade han sina kamrater och här hade han torpet. Allt detta förlorade han om han lämnade sin tjänst. Vanligtvis flyttade han då till någon av sina släktingar eller tog plats som dräng hos någon bonde. Men detta betydde socialt och ekonomiskt sett ett steg neråt för honom.

Sedan hattarna kommit till makten, påbörjade de ett revanschkrig mot Ryssland. Av olika anledningar blev detta krig i början av 1740-talet en katastrof för de svenska vapnen. Redan under överfarten till Finland med skeppet *Solen* dog en soldat från Halls rote. Utrustningen var synnerligen bristfällig, men ansträngningar gjordes för att förbättra den. Vid ankomsten till Finland inkvarterades Upplands regemente i Kymmenegårds län, nära riksgränsen. Huvuddelen av styrkan fick bo i jordkulor. Då därtill kosthållet var föga tillfredsställande, började snart sjukdomar härja. Hösten 1741 dogo ej mindre än nio soldater från Tierp. Även under de första månaderna av följande år fortsatte sjukdomar att kräva offer bland trupperna. Största orsaken här till var bristen på proviant. Kyrkogårdarna kunde snart inte rymma alla de döda, som fingo grävas ner i backarna runt förlägningsorten. Under januari och februari månader dogo 13 av socknens soldater i fältsjukan, innan de ännu mött någon fiende.

I slutet av augusti månad 1742 kom så kapitulationen i Hälsingfors. Regementets stridsdugliga styrka uppgick då till 674 man, medan antalet sjuklingar utgjorde 268 man. Återresan till Sverige skedde i full storm, som också krävde flera dödsoffer. Knekten för Vallby rote fick aldrig återse sitt hemland. Han avled ute till havs ej långt från uppländska kusten. Hattarnas lättsinniga anfallskrig blev en svår förlust för Tierp. Av de till Finland kommenderade avledo 44 man; vilket innebar att betydligt mer än hälften av styrkan aldrig återsåg hemsocknen. Det var sorg år 1742 i soldatstugorna runt om i Tierpsbygden.

1757 fick överstelöjtnant T. G. Rudbeck vid Upplands regemente av krigskollegium order att ur regementet mobilisera 920 man, som med det snaraste skulle överföras till Pommern; orden bildar upptakten till regementets deltagande i det pommerska kriget. Den 6 aug. lättade man ankar vid Jutholmen utanför Dalarö. Livkompaniet jämte staben och Hundra Härads kompani seglade med skeppet *Daniel*. Natten till 14 aug. uppstod en svår storm, varvid skeppets storsegel och en del av riggen revos ränder. Den 20 i samma månad debarkerade man i Greifswald. Regementet deltog sedan i 1757—

1762 års resultatlösa strider. I september 1762 voro de flesta soldaterna hemkomna till sina rotar efter ett krig, som var rikare på marscher än på fältslag. Åtta av de kommenderade tierpsknektarna hade då tillfångatagits. Tre dogo i fångenskapen. Här några annotationer från generalmönsterrullan 1761.

2. Anders Hemingsson Söderman, Munga rote. Gift, 21 år. Rymde ur fångenskapen och ankommen till de Kaijsrerliga, varifrån han sedermera öfver Danzig, Grufwald blivit transporterad. Ankommen till kompaniet sista maj.
15. Olof Janson Wästerström, Väster Ensta rote. Efter erhållen underrättelse, under fångenskapen med döden avgången juni i Schlesien.
29. Per Person Rosenström, Bultebo rote. Dog i fångenskapen på lasarettet i Magdeburg juli 1760.
38. Johan Andersson Burman, Raklösen. Rymde ur fångenskapen till Stralsund. För dess bräcklighet till roten på förbättring blivit hemförlovad.

Även i Gustav III:s ryska krig deltog Upplands regemente. Att också i dessa krig tierpsbor fingo sätta livet till, visa generalmönsterrullorna från år 1792. Man kan där finna, att 19 soldater blevo kvar på slagfältet och 23 tillfångatogos av ryssarna. Alltså återigen en synnerligen kraftig åderlåtning av soldaterna i socknen.

Nr 4 Anders Mattson Brant blev fånge 24 aug. 1789. Istället antogs Anders Andersson Fisk, som emellertid dog 5 sept. följande år. Brant återvände från fångenskapen efter fredsslutet och återfick då sin gamla tjänst. Nr 6 Lars Larsson Rapp i Untra blev tillfångatagen 1789, men lyckades rymma. Korpralen Nils Olsson Uttström, Ullfors rote, blev dödsskjuten 3 juli 1790. Regementet befann sig denna dag på skärgårdsflottan och bevistade striden i Björkö Sund. Även tre andra tierpsbor stupade vid denna drabbning. Om korpralen Carl Carlsson Säf, 47 år, Vallby rote, heter det år 1807: »Tjänst i 28 år givit båda krigen med mycket beröm och af åkommen skada vid Björkö Sund 1790 numera oförmögen att tjäna, får avsked och rekommenderas till underhåll.»

Den 14 aug. slöts freden i Värälä och i början av följande månad återvände regementet till hemlandet.

24 nov. 1806 mottog chefen för Upplands regemente av konungen order att en bataljon om 600 man ofördröjligen skulle utrustas och avgå till Ystad för att överföras till Pommern. Den 26 jan. 1807 nådde bataljonen Rügen, varifrån den fördes vidare till Stralsund. 39 soldater från Tierp deltog i det pommerska fälttåget 1807, men blott två stupade under striderna.

Efter återkomsten till Sverige fingo soldaterna tillbringa nära ett halvt år i sina hem. Men i mars månad 1808 befann sig hela regementet åter på marsch, nu mot norska gränsen. Krigsutbrottet i Finland framtvängde till slut en omplacering av markstyrkorna. Sålunda överfördes under sommaren Upplands regemente till Finland. Den 28 aug. landstego upplänningarna i Kristinestad. Redan följande dag inträffade den första skärmytslingen med ryssarna. Fienden drog sig då undan och svenskarna framryckte i riktning mot Björneborg. 14 sept. stod det för Upplands regemente så ärorika slaget vid Oravais. I 14 timmar pågick striden man mot man. Soldaten för Dymmelsbo rote stupade där. Under senare delen av året 1808 drogo sig svenskarna tillbaka och 3 dec. samma år befann sig regementet i Torneå. I början av året 1809 nådde man Hörnäs, där förläggning ordnades. Regementets stridsdugliga styrka omfattade nu endast 347 man, medan de sjukas antal uppgick till 705. På Ahlviks sjukhus kvarlämnades bl. a. 22 Olof Modig, Svanby rote. Fyra svårt sårade tierpsbor hade dessutom icke kunnat följa armén ut ur Finland.

Till Hörnäs kom snart order att upplänningarna skulle överföras till Åland. Hela styrkan, 378 korpraler och soldater, marscherade i början av mars från Grisslehamn över isen till Åland. Här stannade man dock icke längre än till den 17 i samma månad, då regementet tillsammans med övriga svenska styrkor drog sig tillbaka över isen mot svenska fastlandet. En del av upplänningarnas eftertrupp oroades därvid av ryssarna och måste ge sig tillfånga. Vid framkomsten till Grisslehamn efter en fyra mil ansträngande marsch saknades nr 42 Gustaf Fast, Gryttjoms rote. Han hade med all säkerhet tillfångatagits av ryssarna.

1813 förband sig Sverige att med en armé deltaga i det stora befrielsekriget mot Napoleon. Under våren pågick överskeppningen av de svenska trupperna till tysk jord. Den 21 maj lämnade Upplands regemente Sverige och nådde Rügen den 31 i samma månad, varpå man några dagar senare marscherade till Stralsund. I denna truppstyrka ingingo 56 soldater från Tierp. Den 18 och 19 oktober 1813 deltog regementet i slaget vid Leipzig. De svenska trupperna gjorde skäligen passiva insatser i de militära operationerna. Det var närmast jägarna, som deltog i striden. Men att de indelta soldaterna från Tierp inte voro alltför fjärran från stridsviolet framgår av att soldaten 49 Frebro rote Lars Persson Ny blev svårt sårad. Ny låg ännu 1815 kvar på sjukhuset i Leipzig.

Redan 22 okt. uppbröt regementet från slagfältet och nådde 6 nov. Hannover. Den 5 dec. ryckte svenskarna in i Lübeck.

Efter freden i Kiel 14 jan. 1814 återvände Karl Johan med sin

armé till huvudkrigsskådeplatsen för att några månader senare överföra de svenska trupperna till Sverige. Här förlades Upplands regemente i ett läger utanför Göteborg. Blott i ringa utsträckning kommo upplänningarna sedan att deltaga i det norska fälttåget.

I mer än hundra år har vårt land sedan dess haft förmånen att njuta fredens välsignelser. Soldat- och trumslagarpojkars tidsepok är nu för längesedan förbi. Några torp brukas än i Tierps socken, men på andra håll växer redan mossan över raserade murstockar. Måhända finns ännu något knotigt apelträd strax intill, som påminner om det gamla soldatlivet, präglad av dess skiftande betingelser.